

Interventioner för att förebygga och hantera föräldrars konflikter och tvister kring vårdnad, boende och umgänge

En systematisk översikt om effekter

Citera gärna Socialstyrelsens rapporter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

ISBN 978-91-86885-33-5
Artikelnr 2011-6-32

Publicerad www.socialstyrelsen.se, juni 2011

Förord

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att ”sammanställa kunskap om metoder för att ge stöd till konfliktlösning vid vårdnadstvister...”. I denna rapport redovisas resultatet av arbetet med en systematisk översikt kring effekter av interventioner för att förebygga och hantera föräldrars konflikter och tvister kring vårdnad, boende och umgänge. Resultatet sätts i relation till förutsättningar att använda de utvärderade interventionerna föräldrautbildning och familjemedling inom socialtjänstens familjerättsliga arbete. Målsättningen är att öka kunskapen om interventionernas vetenskapliga stöd och effekt så att beslutsfattare och personal får tillgång till bästa tillgängliga kunskap.

Flera personer har på olika sätt deltagit i arbetet. *Rose-Marie Nylander* har ansvarat för genomförandet av den systematiska översikten. *Gunnar Bergström* har varit metodstöd, deltagit i granskningen av kunskapsunderlaget och sammanställningen av rapporten. *Edith Orem* och *Maja Kärrman Fredriksson* har tagit fram sökstrategier och genomfört sökningar i litteraturdatabaser. *Sten Anttila*, *Gunilla Cederström* och *Eva Elfver-Lindström* har bidragit med betydelsefull metod- och sakkunskap. *Birgitta Resenius* har genomfört juridisk granskning av rapporten. Rapporten är genomförd i nära samarbete med enhetschef *Jenny Rehnman*. Externa experter med stor erfarenhet av familjerättsliga frågor har bidragit med sakkunskap och bland annat deltagit i arbetet med bedömning av de utvärderade interventionernas relevans för arbete i Sverige.

Stockholm i maj 2011

Lars-Erik Holm
Generaldirektör

Innehåll

<i>Förord</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	7
<i>Att förebygga och hantera konflikter och tvister mellan föräldrar</i>	9
Stöd till föräldrar	9
Syfte och genomförande	10
<i>Vetenskapligt stöd och effekter</i>	11
Effekter och bedömning av tillförlitlighet	11
Fyra veckors frivillig föräldrautbildning	12
Fyra timmars obligatorisk föräldrautbildning, kognitiv eller kognitiv beteendeterapeutisk	14
Sex veckors obligatorisk föräldrautbildning	16
Familjemedling inom domstolen	17
<i>Relevans för arbete i Sverige</i>	20
Familjemedling inom domstolen	20
Föräldrautbildning	21
Sammanfattande resultat och förslag till utvecklingsarbete	21
<i>Referenser</i>	23
<i>Bilaga 1 Genomförande</i>	26
Litteratursökningar	26
Sökträffar och antal inkluderade utvärderingar	27
Granskning av kunskapsunderlaget	27
Analyser	30
<i>Bilaga 2 Exempel sökdocumentation</i>	31
<i>Bilaga 3 Granskningsmall</i>	33
<i>Bilaga 4 Granskade utvärderingar</i>	35
<i>Bilaga 5 Resultat per utfallsmått</i>	42

Sammanfattning

Syftet med regeringsuppdraget var att genomföra en systematisk översikt av forskningen kring interventioner avsedda att förebygga och hantera konflikter och tvister kring vårdnad, boende och umgänge om barn. Rapporten ska kunna utgöra ett kunskapsunderlag för beslutsfattare och personal inom socialtjänsten. Fyra amerikanska utvärderingar bedömdes ha tillräcklig metodologisk kvalitet för att kunna ligga till grund för översikten. Tre utvärderingar handlade om olika typer av föräldrautbildning och en studie utvärderade familjemedling.

- Det finns ett *begränsat vetenskapligt stöd* för att familjemedling inom domstolen i jämförelse med sedvanligt domstolsförfarande har stor effekt när det gäller att förebygga tvister i domstol den närmaste tiden efter medlingen. Det finns en risk att denna effekt är kortsiktig och därmed överskattad på längre sikt. Det saknas underlag för effekter av familjemedling när det gäller barns och föräldrars välbefinnande. Medlingen omfattade sex tillfällen om två timmar och deltagare i utvärderingen var föräldrar som begärt en domstolsförhandling angående vårdnad av barn.
- Det finns ett *begränsat vetenskapligt stöd* för att fyra veckors frivillig föräldrautbildning i grupp kan ha stor till måttligt stor effekt när det gäller att nå överenskommelser och att öka omfattningen av konstruktivt beteende mellan föräldrar. Resultatet gäller vid uppföljningar 6 och 12 månader efter avslutad utbildning och i jämförelse med utbildning via självstudier. Det saknas vetenskapligt underlag för effekter av den här typen av utbildning när det gäller påverkan på barns och föräldrars välbefinnande eller om tvist i domstol kan förebyggas. Föräldraträningen var manualbaserad och innefattade bl.a. kommunikationsträning, hemuppgifter och information om barns situation i samband med separationer.
- Det finns ett *otillräckligt vetenskapligt stöd* för att bedöma om den generella kvaliteten i föräldrarelationen har förbättrats direkt efter en obligatorisk föräldrautbildning som omfattade sex gruppssessioner om två timmar per tillfälle. Jämförelse gjordes med en kontrollgrupp som stod på väntelista för att genomgå samma utbildning. Det saknas vetenskapligt underlag för att denna typ av obligatorisk utbildning har effekt när det gäller att förebygga konflikter och tvist i domstol, skapa överenskommelser, eller öka barns och föräldrars välbefinnande. Interventionen bestod av föreläsningar och gruppdiskussioner om kommunikation och barnens situation vid separationer.

- Det finns ett *begränsat vetenskapligt stöd* för att det inte uppträdde några skillnader vad gäller konflikter mellan föräldrarna, beteendeproblem hos barnen och kunskaper, när två olika typer av föräldrautbildningar (kognitiv respektive kognitiv beteendeterapeutisk) jämfördes i uppföljningar tre månader efter avslutad utbildning. Det saknas vetenskapligt underlag för effekter av de här typerna av utbildning när det gäller att skapa överenskommelser, bidra till att tvister i domstol kan förebyggas och att öka föräldrarnas välbefinnande. Den kognitivt inriktade interventionen fokuserade på att förmedla information medan den kognitivt beteendeterapeutiska också innefattade träning av färdigheter. Båda utbildningarna genomfördes vid ett tillfälle om fyra timmar och riktade sig till föräldrar som stod i begrepp att skilja sig. Denna studie innefattade ingen obehandlad jämförelsegrupp vilket gör det svårt att bedöma betydelsen av detta resultat till en svensk kontext.

Sammanfattningsvis finns ett begränsat vetenskapligt underlag kring föräldrautbildning och familjemedling. Det betyder att det är högst sannolikt att framtida forskning har betydelse för skattningen av storleken på effekter och dess tillförlitlighet. Utvärderingarna som granskats är genomförda bland amerikanska föräldrar och man måste ställa sig frågan i vilken mån resultaten kan överföras till svenska förhållanden. Interventionerna bör kunna vara relevanta även för arbete med svenska familjer men sannolikt finns skillnader som kan påverka resultaten.

Det finns ett stort behov av studier av god metodologisk kvalitet inom detta område. Ur ett svenskt perspektiv vore det särskilt angeläget att utvärdera de interventioner som redan idag ges inom socialtjänsten, i första hand de samarbetssamtal som kommunen erbjuder. I dagsläget finns inte någon utvärdering som svarar på vilka effekter samtalen har. Syftet och innehållet i samarbetssamtalen måste definieras tydligt så att man vet vad som utvärderas. Ett första steg är att kommunerna själva följer upp den egna verksamheten för att få nödvändig kunskap om vilka målgrupperna är och hur behovet av stöd ser ut. Förutom att ta reda på om konflikter och tvister kan förebyggas och hanteras är det viktigt att också ta reda på om stödet som erbjuds och resultat av det, är utifrån barnets bästa.

Att förebygga och hantera konflikter och tvister mellan föräldrar

---

90 procent av de föräldrar som årligen separerar i Sverige löser frågorna om barnen på egen hand eller med stöd från kommunen, men cirka 10 procent av fallen avgörs i domstol [1]. År 2009 avgjordes 3 103 tvistemål om vårdnad, boende och umgänge i domstol [2]. Det är väl dokumenterat att föräldrars konflikter kan påverka barnen negativt [3]. En rättsprocess kan i sig bidra till att konflikten mellan föräldrarna förstärks ytterligare och att barnet under lång tid lever i en osäker situation. En tvist kan ta upp till två år från en stämningsansökan till dess att en dom vinner laga kraft. Det är angeläget att föräldrar får adekvat stöd för att förebygga och hantera konflikter och tvister.

Stöd till föräldrar

Enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, ska kommunen sörja för att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge (samarbetssamtal) (5 kap. 3 § SoL). Om föräldrarna önskar kan överenskommelsen skrivas ner i ett avtal som sedan kan godkännas av socialnämnden (6 kap. 6, 14 a och 15 a §§ föräldrabalken, FB). Ett godkänt avtal gäller som en lagakraftvunnen dom. Barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska det fästas avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa och vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Vid bedömning av barnets bästa ska även hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad (6 kap. 2 a § FB).

Samarbetssamtal beskrivs som strukturerade samtal med föräldrar som är oeniga om hur de ska lösa frågor kring barnen. Syftet med samtalen är att föräldrarna ska nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge. Samtalen är frivilliga och kostnadsfria. Den centrala uppgiften för samtalsledaren är att hjälpa föräldrarna att utveckla ett mer konstruktivt sätt som gynnar barnen så att konflikter och tvister kan förebyggas eller hantearas. Det finns ingen enhetlig metod för hur samarbetssamtalen ska genomföras [1].

Också rätten arbetar för att föräldrarna ska nå samförståndslösningar. Samarbetssamtal kan bli aktuella när talan om vårdnad, boende och umgänge för ett barn har väckts i domstol. Det kan ske på initiativ av föräldrarna och rätten kan ge socialnämnden i uppdrag att ordna samarbetssamtal och då kan målet vila under en tid (6 kap. 18 § FB). De föräldrar som ges medling har ofta tidigare genomfört samarbetssamtal. Medlingen kan då ses som ytterligare en möjlighet för parterna att hitta en lösning på frågorna de är

oeniga om. Det finns olika modeller för medling, men gemensamt är att det är en modell för konfliktlösning som innebär att en tredje part hjälper parterna att förhandla fram en gemensam överenskommelse.

De samarbetssamtal som socialtjänsten ger definieras vanligtvis som en typ av familjemedling men kan inte helt likställas med den medling som ges i rätten [1]. Det gemensamma mellan socialtjänstens samarbetssamtal och medling i rätten är att en tredje part samverkar mellan föräldrarna, men det finns också olikheter. Medlingen har en mer uttalad målsättning att uppnå överenskommelser mellan föräldrarna, medan syftet med samarbetssamtalen inte är lika tydligt formulerat. Medlingen ges i en annan kontext (domstolen) och det är delvis en annan yrkesgrupp med en annan bakgrund än familjerättsssekreterarna som leder samarbetssamtalen. De som arbetar med medling i rätten är dels familjerättsssekreterare, vanligtvis med lång erfarenhet av arbetet, dels personer med specialkompetens inom medling på olika områden.

Målgruppen för socialtjänstens samarbetssamtal och rättens medling ser sannolikt också olika ut. Familjerättens samarbetssamtal riktar sig till föräldrar som separerar och som själva har sökt stöd hos kommunen. Det är inte säkert att det finns konflikter mellan föräldrarna. Medling på uppdrag av rätten kan bli aktuellt för föräldrar som befinner sig i en tvist om barnen när det gäller vårdnad, boende eller umgänge. Det finns med andra ord en pågående konflikt.

Syfte och genomförande

Enligt regleringsbrevet för 2010 har Socialstyrelsen fått i uppdrag av regeringen att ”sammanställa kunskap om metoder för att ge stöd till konfliktlösning vid vårdnadstvister och lämna förslag till fortsatt arbete inom området”. Inledningsvis genomfördes en systematisk kartläggning av utvärderingar av interventioner för att förebygga och hantera konflikter och tvister mellan föräldrar [4]. Det visade sig att det fanns utvärderingar av interventioner som skulle kunna ligga till grund för en systematisk översikt av effekter av interventionerna och i maj 2010 beslutades att det var så som regeringsuppdraget skulle slutföras.

Syftet med arbetet som redovisas i denna rapport är att i en systematisk översikt granska kunskapsunderlaget när det gäller de utvärderade interventionerna föräldrautbildning och familjemedling.

Det vetenskapliga underlaget har granskats när det gäller tillförlitligheten till utfallsmått som bedömts vara särskilt avgörande för att förebygga och hantera konflikter och tvister om barn. Fokus är på resultat som tar fasta på om konflikter minskat eller lösts, om föräldrarna når överenskommelser, om tvister i domstol kan förebyggas eller om välbefinnandet för barn och föräldrar förbättrats. Det förutsätts här att minskade konflikter och överenskommelser vanligtvis är något som på sikt leder till förbättringar för föräldrar och främjar barnets bästa.

Resultaten av översikten sammanfattas och relateras till förutsättningar att använda föräldrautbildning och familjemedling i socialtjänstens familjerättsliga arbete i Sverige samt att ge ett förslag till fortsatt utvecklingsarbete på det här området.

Vetenskapligt stöd och effekter

I detta avsnitt redovisas en systematisk översikt över effekter av interventionerna föräldrautbildning och familjemedling. Fyra amerikanska utvärderingar har bedömts ha tillräcklig metodologisk kvalitet för att kunna ligga till grund för översikten. Tre utvärderingar handlar om olika typer av föräldrautbildning och en utvärdering handlar om familjemedling.

Detaljer om genomförande av den systematiska översikten finns i bilaga 1. En granskningsmall för bedömningen av utvärderingarnas kvalitet finns i bilaga 3. Alla utvärderingar som ingår i kunskapsunderlaget för översikten finns i tabellform i bilaga 4. Tabellen listar studiedesign, deltagarantal, typ av intervention, utfallsmått och metodologisk kvalitet.

Effekter och bedömning av tillförlitlighet

De fyra utvärderingarna beskrivs när det gäller syfte, omfattning, innehåll och genomförande.

Effektstorlekar vid varje uppföljningstillfälle beskrivs för utfallsmått med acceptabel metodologisk kvalitet och där lämpliga data har presenterats i originalstudierna (medelvärden, standardavvikelser eller förekomst av viktiga utfall). För standardiserade medelskillnader brukar en effektstorlek i intervallet 0,2–0,49 betecknas som liten, en effektstorlek 0,5–0,79 som måttligt stor och en effektstorlek på $\geq 0,8$ som stor. En relativ risk på exempelvis 2,0 innebär att en händelse är dubbelt så vanlig i en grupp jämfört med en annan. En relativ risk på exempelvis 0,20 innebär att en händelse förekommer i 80 procent lägre utsträckning i en grupp jämfört med en annan grupp. I bilaga 1 beskrivs den vetenskapliga granskningen i detalj. Medelvärden och standardavvikelser för samtliga utvärderade utfallsmått finns redovisade i bilaga 5.

Utfallsmåtten från de fyra interventionerna är granskade när det gäller relevans och tillförlitlighet (evidensgradering) enligt GRADE [5]. För en randomiserad kontrollerad studie utgår man enligt GRADE från fyra poäng (++++). Utifrån det gör man sedan poängavdrag eller poängtillägg för försvagande eller förstärkande faktorer när det gäller studiekvalitet, överförbarhet och relevans, samstämmighet i resultat, precision i data och publikationsbias. Enligt GRADE används fyra nivåer för tillförlitligheten hos det vetenskapliga underlaget. Bedömningen görs för varje intervention och för varje utfallsmått, vilket gör att tillförlitligheten kan variera för en och samma intervention. Ett starkt vetenskapligt underlag betecknas med (++++), måttligt starkt betecknas med (+++), begränsat underlag betecknas med (++) och otillräckligt underlag betecknas med (+).

För varje intervention redovisas det samlade vetenskapliga stödet för varje avgörande utfallsmått. Graden av vetenskapligt stöd (evidens) och effekten, det vill säga skillnaden mellan grupperna för ett visst utfallsmått, är två olika dimensioner som var för sig är centrala för slutsatserna. Exempelvis

kan tillförlitligheten i underlaget vare begränsat men effekten för ett visst utfall vara stor. Detta innebär att tolkningen enligt GRADE blir att det är högst sannolikt att framtida forskning har betydelse för skattningen av effekter och dess tillförlitlighet och det är mycket möjligt att skattningen av storleken på effekten kan komma att ändras om ny forskning tillkommer.

Slutsatserna koncentrerar sig på utfallsmått som har bedömts vara särskilt avgörande för denna översikt: förebyggande av konflikter och tvister, överenskommelser eller välbefinnande för barn och föräldrar.

Fyra veckors frivillig föräldrautbildning

Beskrivningen av den här utbildningen bygger på en utvärdering publicerad av Cummings m fl, 2008 [6]. Utbildningen riktar sig till föräldrar som ska separera. Föräldrar får själva anmäla intresse för att delta. Syftet med utbildningen är att träna föräldrarna i att kommunicera och komma överens i frågor som rör barnen. Utbildningen genomförs i grupp en gång i veckan om cirka två timmar under fyra veckor. Utbildningen har fokus på att informera om barns situation i samband med separationer samt att lära ut färdigheter och tekniker för att föräldrarna ska kunna kommunicera bättre och kunna lösa sina konflikter. En utbildare (facilitator) leder grupperna och följer en manual för varje utbildningstillfälle. Utbildningen ges i form av föreläsningar men också genom övningar, diskussioner och hemuppgifter.

Varje vecka deltar också föräldraparen i enskild kommunikationsträning tillsammans med en utbildad coach. Coachen arbetar med att uppmuntra föräldrarna till en mer konstruktiv kommunikation och ett annat beteende mot varandra.

Utvärdering

Cummings m fl [6] beskriver resultaten av en randomiserad kontrollerad studie där man har jämfört resultaten av fyra veckors frivillig föräldrautbildning (n = 57) med utbildning genom självstudier (n = 33). Kontrollgruppen genomgick en utbildning i form av självhjälpsstudier där utbildningsmaterialet bestod av två publikationer: en om föräldrars konflikter och hur de kan påverka barnen [7] och en om föräldraskap [8]. Föräldrapar rekryterades för att delta i utvärderingen genom broschyrer och information på skolor, daghem och andra offentliga platser och de fick själva anmäla sitt intresse för att delta. De som deltog var föräldrar som hade varit gifta eller sammanboende i minst 3 år (medelvärde: 10,1 år), hade barn mellan 4 och 8 år och stod inför en separation. De flesta var vita amerikaner (80,6 procent).

Effekter

Utvärderingen visar att föräldrar som har deltagit i fyra veckors frivillig föräldrautbildning, jämfört med de som har genomfört självstudier, i högre utsträckning når överenskommelser, uppvisar mer konstruktivt beteende och har mer kunskaper om konflikter. Detta visar sig vid uppföljningar 6 och 12 månader efter avslutad utbildning. Effekterna är medelstora för uppföljningar efter 6 månader och stora vid uppföljningar efter 12 månader. Effektestorlekar redovisas i bilaga 5.

Det finns ett kunskapsunderlag som beskriver effekter för att förebygga och hantera konflikter och tvister, mätt i överenskommelser och konstruktivt beteende. Studien utvärderar dock inte om välbefinnandet för barn och föräldrar påverkas.

Det finns brister i kunskapsunderlaget som kan påverka tillförlitligheten hos resultaten. Det är oklart hur tillförlitliga mätningarna är och hur interventions- och jämförelsegrupperna såg ut från start. Därför görs avdrag för studiekvalitet med 1 poäng. Utvärderingen är gjord i en annan kontext (USA) som sannolikt kan påverka möjligheten till överförbarhet till en svensk kontext. Därför görs också avdrag för överförbarhet med 1 poäng.

Tabell 1. Effekter och vetenskaplig tillförlitlighet för fyra veckors frivillig föräldrautbildning (Cummings, 2008) riktad till föräldrar som separerar, i jämförelse med utbildning genom självstudier. Förändringar som avspeglas i effektstorleken är genomgående till interventionsgruppen fördel.

Studiedesign/ Startvärde vid evidensgradering	Utfallsmått	Effektstorlek (standardiserad medelskillnad)	Poängavdrag	Samlat vetenskapligt stöd
RCT ++++	Kunskaper om konflikter		Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1	++
		Efter 6 månader		
		Efter 12 månader		
	Överenskommelse		Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1	++
		Efter 6 månader		
		Efter 12 månader		
	Konstruktivt beteende		Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1	++
		Efter 6 månader		
		Efter 12 månader		

Det finns ett begränsat vetenskapligt stöd (GRADE: ++) för att fyra veckors frivillig föräldrautbildning, i jämförelse med självstudier, har en medelstor till stor effekt när det gäller att förebygga konflikter i uppföljningar 6 och 12 månader efter intervention. Det saknas vetenskapligt underlag för effekterna av den här typen av utbildning när det gäller att påverka barns och föräldrars välbefinnande eller att förebygga tvister i domstol.

Fyra timmars obligatorisk föräldrautbildning, kognitiv eller kognitiv beteendeterapeutisk

Beskrivningen av de här utbildningarna bygger på en utvärdering publicerad av Whitworth, 2000 [9]. Utbildningarna är obligatoriska och riktar sig till personer som ska skilja sig och har ett eller flera mindre barn. Syftet med utbildningarna är att få föräldrarna att kommunicera bättre kring barnen. Utbildningarna genomförs i grupp vid ett tillfälle om fyra timmar. Informationen i de båda utbildningarna är liknande men sättet att förmedla den och sättet att skapa beteendeförändringar hos föräldrarna ser olika ut. I den kognitiva utbildningen handlar det om att genom att förmedla information ge föräldrarna nya kunskaper som ska påverka deras beteenden. Informationen ges i form av föreläsningar och litet utrymme ges till interaktion genom exempelvis diskussioner och övningar. I den kognitiva beteendeterapeutiska utbildningen används mer av färdighetsträning för att ändra beteenden. Genom att förmedla nya färdigheter och tekniker ska föräldrarna kunna ändra sina beteenden gentemot varandra bland annat genom nya sätt att kommunicera. Utbildningen är mer interaktiv genom exempelvis diskussioner och övningar.

Utvärdering

Whitworth [9] beskriver en randomiserad kontrollerad studie där man jämförde resultat för två typer av obligatoriska föräldrautbildningar i USA: Cognitive-Based Parenting Education (n = 47) och Cognitive-Behavioral Education (n = 51). Ingen obehandlad kontrollgrupp används som jämförelse, utan kognitiv föräldrautbildning jämförs med kognitiv beteendeterapeutisk utbildning. I det distrikt i Florida där utvärderingen genomfördes är föräldrar som ska skilja sig tvungna att delta i föräldrautbildning. Föräldrar kontaktades för att delta i utvärderingen när de ringde för att anmäla sig till utbildningen. Föräldrarna hade genomsnitt varit gifta i 10,4 år och 89,0 procent hade inte tidigare deltagit i medling. 89,0 procent var vita amerikaner.

Effekter

Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader för effektmåttet intressekonflikter mellan föräldrarna, beteendeproblem hos barnen och kunskap om skilsmässorelaterade beteenden i en jämförelse mellan två olika typer av föräldrautbildning (kognitiv respektive kognitiv beteendeterapeutisk), i mätningar tre månader efter utbildning. Det finns små skillnader (ej statistiskt säkerställda) till fördel för de föräldrar som har deltagit i kognitiv utbildning med beteendeterapeutisk inriktning för de tre effektmåtten, jämfört med de som har deltagit i kognitiv utbildning.

Det saknas kunskap om effekter när det gäller att komma överens eller att förebygga tvister i domstol, då det inte inkluderades några sådana utfallsmått i utvärderingen. Effekttorlekar redovisas i bilaga 5. Det bör noteras att utformningen av denna studie inte innebar någon jämförelse mellan en grupp som hade fått en aktiv intervention och en obehandlad jämförelsegrupp. Det går därför inte att säga om interventionerna skulle ha varit effektiva eller inte om en sådan jämförelsegrupp hade funnits.

Det finns brister i kunskapsunderlaget som kan påverka tillförlitligheten hos de redovisade resultaten. Det är oklart om jämförelsegruppernas förutsättningar skiljer sig åt från start då det är oklart hur den slumpmässiga indelningen i grupper har gått till (selektionsbias). Det är också oklart hur bortfallet såg ut i de olika grupperna då detta redovisas sammantaget för grupperna. På grund av detta görs avdrag för studiekvalitet med 1 poäng.

Det görs också ett avdrag med 1 poäng för överförbarhet då det sannolikt finns skillnader mellan Sverige och USA som kan påverka överförbarheten i resultaten.

Tabell 2. Effekter och tillförlitlighet för fyra timmars obligatorisk föräldrautbildning, kognitiv eller kognitiv beteendeterapeutisk föräldrautbildning (Whitworth, 2000) riktad till föräldrar som separerar.

Studiedesign/ Startvärde vid evidensgradering	Utfallsmått	Effektstorlek (standardiserad medelskillnad)	Poängavdrag	Samlat vetenskapligt stöd
RCT ++++	Intressekonflikter mellan föräldrarna		Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1	++
	<i>Efter 3 månader</i>	Små effekter, ej statistiskt säker- ställda skillnader		
	Beteendeproblem hos barnen		Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1	++
	<i>Efter 3 månader</i>	Små effekter, ej statistiskt säker- ställda skillnader		
	Kunskaper om skilsmässorelaterade beteenden		Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1	++
	<i>Efter 3 månader</i>	Små effekter, ej statistiskt säker- ställda skillnader		

Det finns ett begränsat vetenskapligt stöd (GRADE: ++) för att skillnaderna i effekter är små när det gäller att förebygga konflikter, minska beteendeproblem hos barnen eller öka kunskapen om skilsmässorelaterade konflikter, vid en jämförelse mellan utbildning med kognitiv respektive kognitiv beteendeterapeutisk inriktning, i uppföljningar 3 månader efter avslutad utbildning. Det saknas vetenskapligt underlag för effekter av de här typerna av utbildning när det gäller att komma överens, att förebygga tvister i domstol eller när det gäller föräldrarnas välbefinnande.

Sex veckors obligatorisk föräldrautbildning

Beskrivningen av de här utbildningarna bygger på en utvärdering publicerad av Whitehurst DH, 2008 [10]. Målgruppen för utbildningen är föräldrar som fortfarande är i konflikt trots att de tidigare redan har deltagit i en obligatorisk föräldrautbildning om två timmar. Syftet med utbildningen är att få föräldrarna att komma överens. Målsättningen är att föräldrarna ska omdefiniera sina roller gentemot varandra, att de ska få verktyg för att kommunicera bättre, att de ska kunna handskas bättre med sin egen ilska och att de ska få strategier för att lösa konflikter.

Utbildningen genomförs i grupp vid sex tillfällen om vardera två timmar en gång i veckan. Innehållet i utbildningarna är främst att informera om barnets eller barnens situation i samband med separationen samt att lära ut färdigheter och tekniker för att lösa konflikter och kunna kommunicera bättre. En särskilt utbildad lärare leder grupperna och följer en särskild manual [12]. Sessionerna genomförs som föreläsningar men också genom att föräldrarna aktivt deltar i gruppdiskussioner. Föräldrautbildningen är obligatorisk att genomgå för föräldrar som har ansökt om äktenskapsskillnad i länet.

Utvärdering

Whitehurst D H [10] beskriver en randomiserad kontrollerad studie där man har jämfört resultaten för personer som har deltagit i den obligatoriska föräldrautbildningen ($n = 18$) och de som inte har deltagit ännu ($n = 14$). I det län där utvärderingen genomfördes är det obligatoriskt för föräldrar som ska skilja sig att delta i föräldrautbildningen. Föräldrar rekryterades genom rätten där man har satt upp kriterier för att inkludera föräldrar: a) att de redan tidigare har genomgått två timmars obligatorisk föräldrautbildning och b) att det är föräldrar som fortsatt inte kan komma överens om frågorna kring barnen utan att bråka. 77,0 procent av föräldrarna i studien hade barn under 12 år, och 77,5 procent av föräldrarna var mellan 21 och 40 år. 90,0 procent var vita amerikaner.

Effekter

Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader i effekter på kvaliteten i föräldrarelationen (vänlighet och fientlighet) i en jämförelse mellan de som har genomgått sex veckors obligatorisk föräldrautbildning jämfört med de som ännu inte har fått utbildning, i en mätning efter avslutad utbildning. Det finns en liten skillnad i effekt (ej statistiskt säkerställd) till fördel för de som har deltagit i föräldrautbildningen, jämfört med de som inte har fått utbildning. Effekttorlek redovisas i bilaga 5.

Det finns ett underlag som beskriver primära effekter av den här typen av föräldrautbildning när det gäller att förebygga konflikter (fientlighet/vänlighet) men det saknas vetenskapligt underlag som beskriver effekter för att komma överens, barns och föräldrars välbefinnande eller förebygga tvister i domstol, då dessa effekter inte utvärderats i studien.

Det finns brister i kunskapsunderlaget som kan påverka tillförlitligheten hos resultaten. Bakgrundsdata ges bara för grupperna sammantaget och det är därför oklart om grupperna var lika vid start (risk för selektion). För det

görs avdrag med 1 poäng. Studiegrupperna är små vilket påverkar den statistiska styrkan. Därför har avdrag för precision i data gjorts med 1 poäng. Utvärderingen är genomförd i en annan kontext (USA), vilket sannolikt kan påverka möjligheten till överförbarhet till en svensk kontext. Därför görs också avdrag för överförbarhet med 1 poäng.

Tabell 3. Effekter och tillförlitlighet för sex veckors obligatorisk föräldrautbildning (Whitehurst DH, 2008) riktad till föräldrar som separerar, i en jämförelse med föräldrar som ännu inte gått utbildning.

Studiedesign/ Startvärde vid evidensgradering	Utfallsmått	Effektstorlek (standardiserad medelskillnad)	Poängavdrag	Samlat vetenskapligt stöd
RCT ++++	Generell kvalitet i föräldrarelationen <i>Direkt efter intervention</i>	Små effekter, ej statistiskt säker- ställda skillnader	Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1 Statistisk styrka -1	+

Det finns ett otillräckligt vetenskapligt stöd (GRADE: +) för att sex veckors obligatorisk föräldrautbildning, i jämförelse med att inte delta i utbildning, har effekt när det gäller att förebygga konflikter, överenskommelser, förebygga tvister i domstol eller barns och föräldrars välbefinnande.

Familjemedling inom domstolen

Interventionen som beskrivs här bygger på en utvärdering, Emery m fl, 1991 [11]. Syftet med medlingen är att få tvistande föräldrar att komma överens utan att frågan ska behöva avgöras i domstol. Föräldrarna deltar i medling i upp till sex sessioner om vardera cirka två timmar. Medlingen utgör en neutral arena för möte och samtal mellan föräldrarna. Medlaren fungerar som en tredje, oberoende part som styr och strukturerar samtalen mellan föräldrarna. Utgångspunkten är att medlaren inte ska påverka vilka beslut och överenskommelser föräldrarna gör utan att det är föräldrarna själva som är mest kompetenta att fatta bra beslut om sin och barnens situation. Medlaren utgör ett medel i processen för att nå överenskommelser mellan föräldrarna. Medlingen leds i detta fall tillsammans av en kvinnlig och en manlig medlare med särskild utbildning i medlingstekniker.

Utvärdering

Emery's forskning i flera uppföljande studier bygger på samma ursprungliga randomiserade kontrollerade studie [11]. Föräldrar som begärt en domstolsförhandling kring umgänge och boende blev slumpmässigt indelade i grupper. Den ena gruppen deltog i familjemedling genom domstolen (n = 35)

och den andra fick inte medling (n = 36) utan genomgick en sedvanlig domstolsprocess. Medelåldern för de kvinnliga deltagarna var 28 år (åldersspannet var 18 – 45 år) och för de manliga 31 år (20 – 47 år). 79 procent var vita och övriga var afro-amerikaner. 87,0 procent av männen och 88,0 procent av kvinnorna var, eller hade varit som kollektivanställda. 72,0 procent av männen och 67,0 procent av kvinnorna hade lägst gymnasieutbildning.

Effekter

Föräldrar som har deltagit i familjemedling löser oftare konflikterna utan fortsatta domstolsförhandlingar jämfört med de som inte har deltagit i medling. Risker för fortsatta domstolsförhandlingar under den närmaste tiden efter medlingen är 84,0 procent lägre för de som har genomgått medling än för de som inte har deltagit. Effektstorlek redovisas i bilaga 5.

Det finns ett vetenskapligt underlag som beskriver effekterna av familjemedling för att förebygga tvister i domstol (indirekt också konflikter och överenskommelser) i jämförelse med att inte delta i medling. Däremot saknas ett underlag som beskriver om det har effekt även på barns och föräldrars välbefinnande, då dessa utfallsmått inte bedömts ha metodologisk acceptabel kvalitet. Det är oklart när uppföljningar av effekter genomfördes men av allt att döma gjordes mätningen troligtvis tidigt efter interventionen. I en senare publikation baserad på denna studiegrupp beskrivs, utan att några data ges, att det inte finns någon skillnad mellan intervention och kontrollgrupp två år efter avslutad intervention [12]. Det finns därför en risk att effekten av medlingen kan vara överskattad och att skillnader mellan grupperna är kortsiktiga.

Det finns brister i kunskapsunderlaget som kan påverka tillförlitligheten hos de redovisade effekterna. Bakgrundsdata redovisas inte separat för grupperna från start. Det går därför inte att bedöma om grupperna var jämförbara i utgångsläget. Randomiseringen sker innan deltagarna erbjuds att vara med i studien och cirka 30,0 procent av de tillfrågade väljer att inte delta i utvärderingen. På grund av detta dras 1 poäng av för studie kvalitet. Utvärderingen är gjord i en annan kontext (USA) som sannolikt kan påverka möjligheten till överförbarhet till en svensk kontext och den är dessutom relativt gammal då den utfördes i slutet av åttiotalet. Därför görs också avdrag för överförbarhet med 1 poäng.

Tabell 4. Effekter och tillförlitlighet för familjemedling (Emery m.fl. 1991) riktad till föräldrar som ansökt om vårdnadstvist, i en jämförelse med föräldrar som inte deltagit i medling (sedvanligt domstolsförfarande).

Studiedesign/ Startvärde vid evidensgradering	Utfallsmått	Effektstorlek (relativ risk, konfidensintervall)	Poängavdrag	Samlat vetenskapligt stöd
RCT ++++	Nya förhandlingar i domstol		Studiekvalitet -1 Överförbarhet -1	++
	<i>Efter intervention</i>	0,16 (0,06; 0,41) 84 % lägre risk för nya domstolsförhandlingar i interventionsgruppen		

Det finns ett begränsat vetenskapligt stöd (GRADE: ++) för att familjemedling i jämförelse med sedvanligt domstolsförfarande har stor effekt när det gäller att förebygga tvist i domstol den närmaste tiden efter medlingen. Det saknas underlag för effekterna av familjemedling när det gäller välbefinnande för barn och föräldrar.

Relevans för arbete i Sverige

Syftet med denna rapport har varit att göra en systematisk översikt över forskningen om interventioner avsedda att förebygga och hantera föräldrars konflikter och tvister kring barnen när det gäller vårdnad, boende och umgänge för barn. Rapporten ska kunna utgöra ett kunskapsunderlag särskilt för beslutsfattare och personal inom socialtjänsten.

Den systematiska översikten har följt en strukturerad process där varje steg har dokumenterats och redovisats så långt som möjligt. Två personer har granskat allt underlag för att öka säkerheten i bedömningarna. Det ska ändå framhållas att andra granskare skulle kunna komma fram till delvis andra bedömningar. En transparent redovisning av vad som har bedömts och vad den vetenskapliga graderingen enligt GRADE bygger på, innebär dock att andra kan granska och förhålla sig till översikten.

Översikten visar att det finns interventioner för målgruppen som har utvärderats i kontrollerade studier. Fyra amerikanska utvärderingar med en acceptabel metodologisk kvalitet återfanns. Tre av dessa gällde olika former av familjeutbildning och en handlade om familjemedling.

Familjemedling inom domstolen

Det finns ett begränsat kunskapsunderlag som beskriver att familjemedling i domstol kan ha en stor effekt när det gäller att förebygga tvist i domstol den närmaste tiden efter medlingen, i jämförelse med ett sedvanligt domstolsförfarande [11]. Det saknas dock ett underlag om medlingen påverkar barns och föräldrars välbefinnande då dessa utfallsmått inte bedömts uppnå acceptabel metodologisk kvalitet och därför inte analyserats. Det är oklart när uppföljningar av effekter genomfördes men av allt att döma gjordes mätningen troligtvis tidigt efter interventionen. I en senare publikation baserad på denna studiegrupp beskrivs, utan att några data ges, att det inte finns någon skillnad mellan intervention och kontrollgrupp två år efter avslutad intervention [12]. Det finns därför en risk att effekten av medlingen kan vara överskattad och att skillnader mellan grupperna är kortsiktiga.

Utvärderingen är genomförd på amerikanska föräldrar och man måste ställa sig frågan om i vilken mån resultaten kan överföras till svenska förhållanden. Det blir bland annat en fråga om att relatera resultaten till den typen av medling, det vill säga de samarbetssamtal som idag ges av familjerätten i Sverige. Vi känner till att dessa samtal kan se olika ut, ha olika innehåll och syfte och att de som leder samtalen kan ha olika bakgrund. Målgruppen för samtalen kan också tänkas se olika ut relaterat till målgruppen för den utvärderade medlingen, då samarbetssamtalen riktar sig till föräldrar med olika bakgrund och olika konfliktnivå. Den amerikanska medlingen som utvärderats riktar sig till föräldrar som begärt domstolsförhandling och som med andra ord har en pågående konflikt. Det är därför oklart om den utvärderade familjemedlingen kan likställas med socialtjänstens samarbets-

samtal. Resultaten från utvärderingen kan inte automatiskt tolkas som att också samarbetssamtalen kan anses ha samma goda resultat. Effekten av samarbetssamtalen skulle kunna vara både större och mindre, något vi saknar kunskap om.

Föräldrautbildning

Det finns ett begränsat vetenskapligt underlag som beskriver att fyra veckors frivillig föräldraträning i grupp kan ha stor till måttligt stor effekt när det gäller att förebygga konflikter genom ett konstruktivt beteende och få föräldrarna att nå överenskommelser [6], vid uppföljningar 6 och 12 månader efter avslutad utbildning, i jämförelse med utbildning genom självstudier. Det finns dock en kunskapsbrist om utbildningen har effekt när det gäller att specifikt förebygga tvister i domstol eller öka barns och föräldrars välbefinnande, då dessa effekter inte har utvärderats i studien.

Det finns ett begränsat vetenskapligt underlag [9] för att skillnaderna i effekter är små när det gäller att förebygga konflikter, minska beteendeproblem hos barnen och öka kunskapen om skilsmässorelaterade beteenden, vid en jämförelse mellan fyra timmars obligatorisk kognitiv och kognitiv beteendeterapeutisk föräldrautbildning, i uppföljningar 3 månader efter avslutad utbildning. Det saknas ett vetenskapligt underlag av effekterna av de här utbildningarna när det gäller att komma överens, att förebygga tvister i domstol eller när det gäller föräldrarnas välbefinnande.

Det finns ett otillräckligt vetenskapligt stöd [10], för att sex veckors obligatorisk föräldrautbildning, i jämförelser med att inte delta i utbildning, har effekt när det gäller att förebygga konflikter, träffa överenskommelser, förebygga tvister i domstol eller barns och föräldrars välbefinnande.

Resultaten från de granskade utvärderingarna bör kunna vara relevanta även för svenska förhållanden även om en viss osäkerhet finns på grund av kontextuella skillnader mellan USA och Sverige som skulle kunna påverka effekten av föräldrautbildning i Sverige (exempelvis olika könsrollsmönster). Vid evidensgraderingen har också avdrag för överförbarhet gjorts i bedömningen av det samlade vetenskapliga stödet. Inom ett fåtal kommuner ger man redan i dag föräldrautbildning till föräldrar som separerar (modellen Barn i Föräldrars Fokus, BIFF). Också andra typer av utländska föräldrainterventioner (exempelvis föräldrastödsutbildningen KOMET) har anpassats och använts i Sverige när det gäller att förebygga beteendeproblem hos barn.

Sammanfattande resultat och förslag till utvecklingsarbete

Sammanfattningsvis så finns det ett begränsat vetenskapligt underlag för effekter av föräldrautbildning och familjemedling när det gäller att förebygga konflikter och tvister, överenskommelser mellan föräldrar och välbefinnande för barn och föräldrar. Resultatet från översikten som presenterats innebär inte att det inte finns interventioner som kan ha positiva effekter men att det befintliga kunskapsunderlaget är svagt.

Det finns ett stort behov av fler utvärderingar av god metodologisk kvalitet inom dessa områden för att mer säkert kunna uttala sig om effekter av

interventionerna. Ur ett svenskt perspektiv vore det särskilt angeläget att utvärdera de insatser som socialtjänsten redan idag ger, i första hand de samarbetsamtal som kommunen ska sörja för att föräldrarna erbjuds. Effekterna av de samarbetssamtal som ges behöver utvärderas, liksom det nyligen påbörjade arbetet med föräldrautbildningar till föräldrar som separerar. Det är viktigt att tydligt definiera syftet och innehållet i samarbetsamtalen och att man tydligt definierar vilken insats som utvärderas.

Ett första steg på vägen kan vara att kommunerna själva följer upp hur det går för de familjer som deltagit i samarbetssamtal. Genom det kan man få nödvändig kunskap om vilken målgruppen är och vilka behov av stöd som finns. Med relativt enkla mått skulle man kunna följa upp hur det går för föräldrar och barn efter att de fått interventioner. Förutom att ta reda på om konflikter och tvister mellan föräldrarna kan förebyggas eller hanteras är det viktigt att också ta reda på att det stöd som erbjuds och resultatet av det är utifrån barnets bästa.

Referenser

---

1. Socialstyrelsen. Samarbetssamtal – socialt arbete med föräldrar. 2000.
2. Sveriges domstolar. Domstolsstatistik. Officiell statistik. Webbplats: www.domstol.se. 2009.
3. Amato P R. Children of Divorce in the 1990's: An update of the Amato and Keith (1991) Meta-Analysis. *Journal of Family Psychology* 2001;15(3):355-70.
4. Socialstyrelsen. Kartläggning av utvärderade metoder med syfte att förebygga tvister och lösa uppkomna konflikter kring vårdnad, boende och umgänge. 2010.
5. Balsheim et al. GRADE Guidelines: 3. Rating the quality of evidence. *J Clin Epidemiol* 2011;64(4):401-6.
6. Cummings E M et al. Evaluating a Brief Prevention Program for Improving Marital Conflict in Community Families. *Journal of Family Psychology* 2008;22(2): 193-202.
7. Harold G, Pryor J & Reynolds J. Not in Front of the Children? How conflict between parents affects children 2001. London: One Plus One Marriage & Partnership Research.
8. Institute of Child Health and Human Development (NICHD). Adventures in Parenting. Washington DC. Government Printing Office. 2001.
9. Whitworth J C. Effectiveness of Cognitive versus Cognitive-Behavioral Divorce Parenting Program on Parental Conflict, Intimate Violence, Parental Communication, Divorce-Related Parental Behaviors and Children's Behavioral Problems. Dissertation. School of Social Work. The Florida State University. 2000.*
10. Whitehurst D H. Divorced and Separated Parents in Conflict: Results from a True Experiment Effect of a Court Mandated Parenting Education Program 2008. *Journal of Divorce and Remarriage* 2008;48(3/4). *
11. Emery m fl. Child Custody Mediation and Litigation: Further Evidence on the Different Views of Mother and Fathers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1991;39(3):410-8. *
12. Emery R E m fl. Child Custody Mediation and Litigation: Parents' satisfaction and functioning one year after settlement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1991;62(1):124-9.
13. Borenstein M et al. Introduction to Meta-Analysis. Library of Congress Cataloguing-in-Publication Data. 2009. **
14. Cohen J. Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences, 2nd ed. New Jersey: L.E. Associates. 1988. **

15. Cookston J T. Effects of the Dads for Life Intervention on Interparental Conflict and Coparenting in the Two Years After Divorce. *Family Process* 2006; 46(1). ***
16. Shifflett K & Cummings E M. A Program for Educating Parents about the Effects of Divorce and Conflict on Children: A initial Evaluation. *Family Relations* 1999;48(1):79-89. ***
17. Kramer L & Washo C A. Evaluation of a Court Mandated Prevention Program for Divorcing Parents. The Children First Program. *Family Relations* 1993;42:179-86. ***
18. Kramer L & Kowal A. Long-Term Follow-Up of a Court-Based Intervention for Divorcing Parents. The Children First Program. *Family and Conciliation Courts Review* 1998;36(4):452-65. 1998 ***

* Utvärderingar av interventioner som ligger till grund för granskning av effekter, tillförlitlighet och relevans

** Finns refererade i bilaga 1.

*** Utvärderingar av interventioner som inte ligger till grund för granskning av effekter, tillförlitlighet och relevans. Finns redovisade i bilaga 4.

19. Buehler C et al. Description and Evaluation of the Orientation for Divorcing Parents: Implication for Postdivorce Prevention Programs. *Family Relations* 1992;41: 154-62. ***
20. Brennan-Cooke M C. The Impact of a Psycho-Educational Intervention on the Parenting of High-Conflict Divorce and Divorcing Parents. Dissertation. Faculty of The California School of Professional Psychology at Alameda. 2000. ***
21. Kramer K M. Outcome Evaluation of Skills-Based vs Information-Based Divorce Education Program. Dissertation. Faculty of The College of Arts and Science. Ohio University. 1997. ***
22. Leitz Spitz M A. Marriage maybe temporary but Parenting is forever. Do Court Mandated Divorce Education Seminars reduce Relitigation for Divorcing Parents. Dissertation. Department of Social Work. Tulane University. 2001. ***
23. Salome Gant W K. An Evaluation of the Parents Education and Custody Effectiveness (P.E.A.C.E) Program. Dissertation. Hofstra University, NY. 2000 ***
24. Wolchik S A et al. The Children of Divorce Parenting Intervention: Outcome Evaluation of an Empirically Based Program. *American Journal of Community Psychology* 1993;21(3). ***

25. Camplair C W & Stolberg A L. Benefits of Court-Sponsored Divorce Mediation: a Study of Outcomes and Influences on Success. *Mediation Quarterly* 1990;7(3).***
26. Kelly J B. Parent Interaction After Divorce: Comparison of Mediated and Adversarial Divorce Process. *Behavioral Science and the Law* 1991;9:387-98. ***
27. Ashford J B & Faith R L. Testing Models of justice and trust: A study of mediation in child dependency disputes. *Social Work Research* 2004;28(1). ***
28. McIntosh J E et al. Child-Focused and Child-Inclusive Mediation: A Comparative Study of Outcomes. *Journal of Family Studies* 2004;10(1):87-95. ***
29. McIntosh J E m fl. Child-Focused and Child-Inclusive Divorce Mediation: Comparative Outcomes from a Prospective Study of Postseparation Adjustment. *Family Court Review* 2008;46(1):105-24. ***

*** Utvärderingar av interventioner som inte ligger till grund för granskning av effekter, tillförlitlighet och Relevans. Finns redovisade i bilaga 4.

Bilaga 1

Genomförande

Litteratursökningar

För att hitta relevanta publikationer för översikten gjordes sökningar i litteraturdatabaserna PsychInfo, Sociological Abstracts (SA), Social Services Abstracts (SSA) och Academic Search Elite (ASE). Lämpliga sökord togs fram i samråd med informationsspecialister och ämneskunniga vid Socialstyrelsen. Allmänna termer för insatser användes men också mer specifika termer för interventioner. Exempel på en sökdokumentation finns i bilaga 2. Också referenslistor i de påträffade publikationerna har studerats för att finna ytterligare relevant litteratur. Alla publikationer som påträffades i litteratursökningen har gått igenom, i första hand utifrån att läsa sammanfattningar (abstracts) men i många fall också genom att läsa hela dokument. Genomgången har genomförts av två personer, oberoende av varandra. Villkoren för att en studie skulle ingå i översikten var att de behandlar följande:

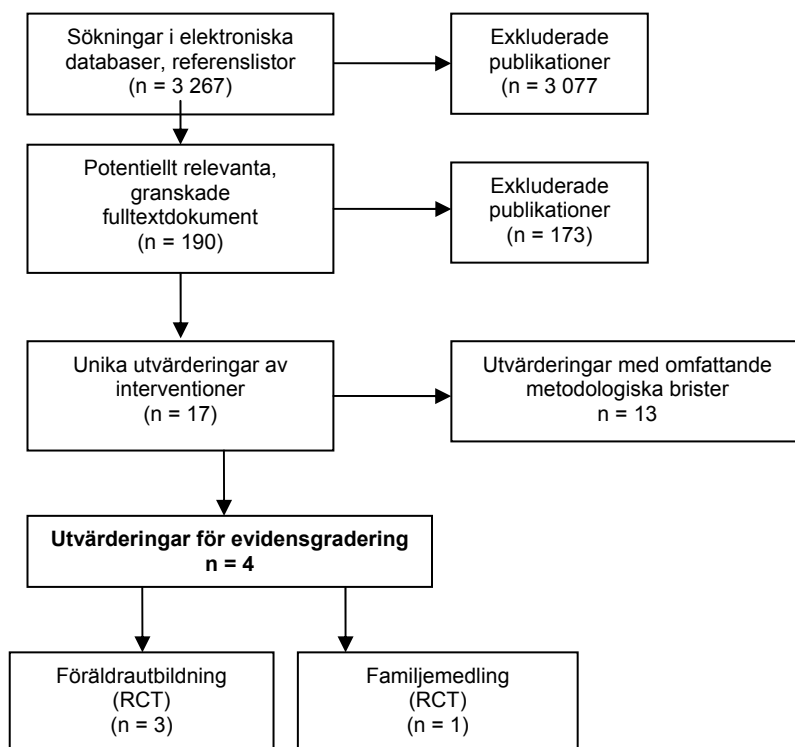
- a) *Målgruppen* för insatsen är föräldrar som i samband med separation är oeniga om frågor kring barnen när det gäller vårdnad, boende eller umgänge.
- b) *Interventionerna* syftar till att förebygga eller hantera konflikter och tvister kring vårdnad, boende och umgänge eller att förebygga negativa effekter på barnen.
- c) *Resultaten* jämförs mellan de som har fått intervention och de som inte har fått intervention, och man följer resultaten för deltagarna över tid. Det krävs också att någon har tilldelat deltagarna antingen till interventionen eller jämförelsegrupp och att man har genomfört före- och eftermätning av utfallsmåtten i de fall utvärderingen inte utgjordes av en randomiserad kontrollerad studie (RCT), då någon förmätning inte var ett krav.
- d) *Centrala utfallsmått* är de mått som mäter om konflikterna har minskat, lösts eller kunnat förebyggas (konfliktnivå, överenskommelser, tvist i domstol) och om barn och föräldrars välbefinnande. Även *sekundära utfallsmått* som mäter exempelvis förvärvade kunskaper och erfarenheter är inkluderade.
- e) Publikationen är skriven på svenska, danska, norska eller engelska.

Sökträffar och antal inkluderade utvärderingar

Efter att dubletter hade sorterats bort resulterade litteratursökningen i 3 267 unika publikationer. Publikationernas sammanfattningar, titlar och sökord granskades sedan av två medarbetare som oberoende av varandra bedömde om en artikel var potentiellt relevant för att inkluderas. 190 publikationer bedömdes som potentiellt relevanta och beställdes hem för en grundligare granskning i fulltext för att se om de uppfyllde kriterierna för att inkluderas.

Av dem återstod slutligen 17 unika utvärderingar som uppfyllde inklusionskriterierna. Det rörde sig om 12 utvärderingar av föräldrautbildning och 5 utvärderingar av familjemedling. Alla utvärderingar är gjorda i USA, förutom två som är gjorda i Australien. Dessa utvärderingar utgör utgångspunkten för den systematiska översikten och bedömningen av interventionernas effekter. Ett flödesschema för arbetsprocessen finns i figur 1 nedan.

Figur 1. Flödesschema över arbetsprocessen för den systematiska översikten

Granskning av kunskapsunderlaget

För att kunna uttala sig om vilket vetenskapligt stöd som finns för de eventuella effekter som interventionerna har, måste man bedöma tillförlitligheten i resultaten som redovisas i utvärderingarna. Underlaget granskades därför avseende en rad viktiga faktorer som kan påverka tillförlitligheten.

Detta innefattar en genomgång av om olika former av bias föreligger som kan påverka tillförlitligheten hos studierna och de utfallsmått som där inkluderas.

De former av bias som särskilt har granskats här har varit följande:

- selektionsbias, det vill säga om resultaten kan ha påverkats av skillnader som fanns mellan grupperna redan innan interventionen gavs
- bortfallsbias, det vill säga om storleken på bortfallet gör resultaten osäkra
- bedömningsbias, det vill säga om resultaten kan ha påverkats av att mätpersonalen kände till vilka deltagare som tillhörde behandlings- respektive kontrollgruppen eller att tillförlitligheten hos mätinstrumenten inte har kunnat fastställas
- behandlingsbias, det vill säga om behandlings- och kontrollgruppen har bemötts eller hanterats på olika sätt förutom vad som är direkt relaterat till själva interventionen.

Till det kommer en bedömning av andra viktiga faktorer som kan påverka hur starkt det vetenskapliga underlaget är för en viss effekt av en intervention. Därför gjordes en helhetsbedömning av tillförlitlighet och relevans utifrån det internationellt utarbetade evidensgraderingssystemet GRADE [5].

Enligt detta gjordes sedan en bedömning av varje utfallsmått utifrån fem försvagande eller förstärkande faktorer. Dessa fem faktorer är:

- 1) studiekvaliteten per utfallsmått enligt en granskning av de olika sorters bias som har beskrivits ovan
- 2) överförbarhet till svenska förhållanden i vilket innefattas en bedömning av studiegruppen, interventionen, jämförelsegruppen, utfallsmåttet och under vilka omständigheter utvärderingen har gjorts i relation till de förhållanden som föreligger i Sverige
- 3) samstämmighet i resultaten i de fall då liknande utfallsmått och interventioner har utvärderats i flera studier
- 4) precision i resultat eller statistisk styrka som bland annat avser storleken på studiegruppen och vilka skillnader mellan interventions- och jämförelsegruppen som är möjliga att statistiskt säkerställa för ett specifikt utfallsmått
- 5) publikationsbias som avspeglar att studier med statistiskt säkerställt resultat publiceras i högre omfattning (jämfört med studier där resultatet inte har kunnat säkerställas statistiskt).

Bedömningen av överförbarhet till svenska förhållanden har skett i samråd med interna och externa experter knutna till projektet från start. Vid ett heldagsseminarium den 15 februari 2011 diskuterades frågan om relevans av de utvärderade interventionerna föräldrautbildning och familjemedling.

Utgångspunkten för evidensgradering enligt GRADE för ett utfallsmått är att en RCT-studie alltid börjar på fyra poäng (++++) och att poängavdrag sedan kan komma att göras utifrån de fem faktorerna som har beskrivits ovan. Exempelvis kan tillförlitligheten i det vetenskapliga underlaget sänkas om resultaten har begränsningar i överförbarhet till svenska förhållanden, eller om resultaten från olika studier inte är samstämmiga. Beroende på hur omfattande den metodologiska begränsningen är kan en eller två poäng dras av per område. Ett utfallsmått som har prövats inom en prospektiv observationsstudie börjar på två poäng (++), men underlaget kan uppgraderas utifrån de fem beskrivna faktorerna. De olika nivåerna för att bedöma det vetenskapliga stödet för ett visst utfallsmått är följande:

Starkt vetenskapligt underlag (++++)

Det är mycket osannolikt att framtida forskning kommer att ha betydelse för skattningen av effekt och dess tillförlitlighet.

Måttlig starkt vetenskapligt underlag (+++)

Framtida forskning kommer sannolikt att ha betydelse för skattningen av effekt och dess tillförlitlighet.

Begränsat vetenskapligt underlag (++)

Det är högst sannolikt att framtida forskning har betydelse för skattningen av effekter och dess tillförlitlighet. Det är mycket möjligt att skattningen kommer att ändras.

Otillräckligt vetenskapligt underlag (+)

Skattning av effekten är mycket osäker (inget uttalande om effekt). Det vetenskapliga underlaget saknas eller är bristfälligt.

För varje utfallsmått har de fyra dimensionerna av bias och graderingen enligt GRADE bedömts av två projektmedarbetare, oberoende av varandra. Bedömningarna har sedan sammanställts och eventuella olikheter i bedömningen mellan granskarna har diskuterats tills enighet uppnåtts. Första steget i denna granskning beaktade de olika former av bias som har beskrivits. Resultatet för de utfallsmått som bedömdes ha låg metodologisk kvalitet (hög bias) gick inte vidare till någon gradering enligt GRADE-systemet, men finns redovisat i sin helhet i bilaga 4. Resultatet för de utfallsmått som bedömdes ha hög eller medelhög kvalitet (låg eller oklar bias) utgjorde underlag för värderingen enligt GRADE-systemet och har presenterats i detalj i kapitlet Vetenskapligt stöd och effekter. Mall för granskning av studiekvalitet finns i bilaga 3.

Analys

Resultaten i denna rapport har presenterats som standardiserade medelvärden när data för utfallsmåttet har redovisats som medelvärden med tillhörande standardavvikelser, och som relativ risk när utfallsmåttet har utgjort antal inträffade händelser av intresse för utvärderingen (exempelvis antal domstolsförhandlingar i interventionsgruppen relativt jämförelsegruppen).

Standardiserade medelvärden har beräknats med hjälp av Hedges adjusted g [13]. Det standardiserade medelvärdet möjliggör en jämförelse av storleken i interventionseffekt (effektstorlek) mellan studier även om dessa använder olika utfallsmått. En effektstorlek i intervallet 0,2–0,49 brukar betecknas som liten, en effektstorlek 0,5–0,79 som måttligt stor och en effektstorlek på $\geq 0,8$ som stor [14]. I denna rapport används dessa kriterier i tolkningen av resultaten. En relativ risk beräknas genom att jämföra förekomsten av en viss händelse i en grupp med hur vanlig samma händelse är i en jämförelsegrupp. En relativ risk på exempelvis 2,0 innebär att en händelse är dubbelt så vanlig i en grupp jämfört med en annan. En relativ risk på exempelvis 0,20 innebär att en händelse förekommer i 80 procent lägre utsträckning i en grupp jämfört med en annan grupp. Resultaten från de olika utvärderingarna har inte varit möjliga att väga samman i så kallad metaanalys eftersom interventionerna haft olika omfattning och innehåll.

Bilaga 2

Exempel sökdokumentation

Tabell 5. Sökdokumentation för sökning i PsychInfo

PsychInfo via EBSCO 2010-03-08			
Förebyggande av tvister om vårdnad, boende och umgänge			
Sökning gjord vid Socialstyrelsens bibliotek av Maja Kärrman Fredriksson i samarbete med Rose-Marie Nylander			
Söknr	Termtyp *)	Söktermer	Antal ref. **)
Vårdnadsfrågor			
1.	FT/AB	Custod* or access or care or residence or visitation or visiting rights or living arrangements or arrangements or parenting or settlement or parenthood	199 743
2.	DE	Child custody OR joint custody OR Guardianship OR Child support	2 670
3.		1 OR 2	200 412
Separation/tvist			
4.	FT/AB	Marital separation OR Marital or Family Or Relationship or divorce or Separation OR marriage OR parental OR parental responsibilit* or interparental or custod* OR parents OR partner OR couple OR spouses OR divorced parents OR divorced partners OR divorced couples OR divorced persons OR divorced or "mother and father"	597 896
5.	DE	"Divorced Persons" OR "Divorce" OR "Marital Separation" OR "Relationship Termination"	7 770
6.	FT/AB	breakdown or battle or dispute or conflict or disagreement or contradiction or argument or discussion or inconsistenc* or collaboration difficult* or co-operation difficult* or litigation or "civil case" or "court proceeding*" or "legal proceeding*	205 815
7.		4 OR 5	599 054
8.		6 AND 7	61 444
9.	DE	"Family Conflict" OR "Marital Conflict"	3 319
10.		8 OR 9	62 702
11.		3 AND 10	9 644
12.	FT/AB	Custody Battle or Child Custody Battle or Custody Dispute or Child Custody Dispute or Inter-parental Conflict or Legal parental responsibility conflict or Joint custody conflict	789
13.		11 OR 12	10 020
Insatser			
14.	DE	"Mediation" OR "Negotiation" OR "Family Intervention" OR "Counseling" OR "Marriage Counseling" OR "Cooperation" OR "Conflict Resolution"	39 191

15.	FT/AB	mediation or mediator* or mediate or counseling or meeting or support or cooperation talk or co-parent* or communication or schedule or plan or deal or consiliation or reconciliation or collaboration or postseparation parenting or coach or settlement or negotiation or arbitration or meeting or education or talk or coordination or management	1 010 845
16.		14 OR 15	1 016 374
17.		13 AND 16	5 625
18.	FT/AB	Outcome OR Evaluation OR Efficacy OR Effectiveness OR "Quasi-experimental" OR "pre-post" OR "intention-to-treat design" OR "pre-treatment" OR baseline OR Pretest OR Posttest OR Preprogram OR Postprogram OR "pre- to postassessment" OR "comparison group" OR "no-treatment group" OR "treatment group" OR "Assessed the effectiveness" OR "Evaluation of the effectiveness" OR "waiting-list control" OR "wait-list control" OR "waiting list" OR "Randomized Effectiveness Trial " OR experiment or "efficacy trial" or "quasi experiment" or random* N3 assign* or random* N3 allocat* or random* N3 experiment* or "randomized controlled" or "controlled trial" or rct or experiment or randomized or randomization OR "randomized controlled trial" OR "effect size" or "mean difference" or "relative risk" or "odds ratio" or "control group" or "control condition" or placebo or "waiting list" or treatment N1 usual or service* N1 usual or care N1 usual or "standard treatment" or "standard* service" or "standard care" or cohort or "cross sectional design" or prospective or retrospective or longitudinal or "follow up" or replicat* or "sequentially assigned"	746 030
19.	ZX	"experimental replication" or "followup study" or "meta analysis" or "prospective study" or "quantitative study" or "systematic review" or "treatment outcome/clinical trial"	488 156
20.		18 OR 19	1 009 688
21.		17 AND 20 Limiters - Language: Danish, English, Norwegian, Swedish; Population Group: Human	2 261

*)

DE = Descriptor (fastställt ämnesord i databasen).

FT/default-fält = fritextsökning i fälten för "all authors, all subjects, all keywords, all title info (including source title) and all abstracts".

FT/TI, AB = fritextsökning i fälten för titel och abstract.

ZX = Methodology.

+ = Termen söks inklusive de mer specifika termerna som finns underordnade.

Bilaga 3

Granskningsmall

Bedömning av studiens vetenskapliga tillförlitlighet (kvalitet)

Bias bedöms för olika områden och för respektive utfallsmått. En låg risk för bias innebär att resultaten sannolikt inte förändras. En osäker risk för bias innebär att det kan finnas tveksamheter till resultatens tillförlitlighet. Hög risk för bias innebär att det antagligen är svårt att lita på resultaten.

Selektionsbias

- *Var indelningen till olika grupper slumpmässig?*
- *Hur genomfördes randomiseringen (ex slumpgenerator)?*
- *Hur genomfördes indelningen till grupperna (allocation concealment)?*
- *Förekom matchning av grupperna?*
- *Finns tillräcklig baslinjeinformation för att säkerställa att grupperna var lika avseende viktiga bakgrundsvariabler (om nej; beskriv vad som saknas)?*
- *Var grupperna lika vid interventionens start? Om inte, har man statistiskt försökt kontrollera för skillnaderna?*
- *Råder låg, oklar eller hög risk för selektionsbias?*

Behandlingsbias

- *För vilka har grupptillhörigheten varit dold (ex deltagare, personer som samlade in data, forskare)?*
- *Behandlades grupperna lika i alla avseenden utom vad gäller insatsen?*
- *Har grad av behandlingstrohet/adherence uppmätts? (för respektive grupp)?*
- *Råder låg, oklar eller hög risk för behandlingsbias (om skillnad mellan utfallsmått sker redovisning per utfallsmått)?*

Bedömningsbias

- *Finns det skillnader mellan grupperna i hur utfallsmåtten har mätts?*
- *För vilka har grupptillhörigheten varit dold?*
- *Är utfallsmåtten objektivt mätta? (ex ej endast självrapportering om andra data hade varit relevant att samla in)?*
- *Är de instrument som används utvärderade (och valida och reliabla)?*
- *Är det låg, oklar eller hög risk för bedömningsbias (redovisa per utfallsmått)?*

Bortfallsbias

- *Följdes alla personer upp, om inte, hur stort var bortfallet (redovisa per grupp)?*
- *Har hänsyn tagits till bortfall i analyser (enligt intention to treat, beskriv)?*
- *Råder låg, oklar eller hög risk för bortfallsbias (redovisa per utfallsmått)?*

Bilaga 4

Granskade utvärderingar

Publikation Land	Studiedesign	Metodologisk kvalitet (bias)	Deltagare	Intervention		Utfallsmått
			Experimentgruppen	Kontrollgruppen	Experimentgruppen	Kontrollgruppen
Cummings E M m fl, 2008 [6] (USA)	RCT	Oklar	Föräldrar som separerar (n=57) (Mer info om studiepopulationen finns tidigare i rapporten)	Föräldrar som separerar (n=33).	Fyra veckors frivillig föräldrautbildning i grupp, en gång i veckan, varje tillfälle 2-2.5 timmar. Fokus på barns situation i samband med separation, färdigheter för att kommunicera och lösa konflikter. En gång i veckan också enskild kommunikationsträning med utbildad coach.	Kunskaper om konflikter 6-mån uppföljning 12-mån uppföljning Överenskommelse 6-mån uppföljning 12-mån uppföljning Konstruktivt beteende 6-mån uppföljning 12-mån uppföljning
Whitworth J C, 2000 [9] (USA)	RCT	Oklar	Föräldrar i ett län i Florida som är tvungna att delta i föräldrautbildning när de ska skilja sig (n=47). (Mer info om studiepopulationen finns tidigare i rapporten)	Föräldrar i ett län i Florida som är tvungna att delta i föräldrautbildning när de ska skilja sig (n=51).	Fyra timmars obligatorisk kognitiv föräldrautbildning.	Intressekonflikter mellan föräldrarna 3-mån efter intervention Beteendeproblem hos barnen 3-mån efter intervention

Whitworth,
2000
(USA),
fortsättning

**Kunskaper om
skilsmässhörelaterade beteenden**
3-mån efter intervention

Konflikthantering
3-mån efter intervention

Annan förälder har besöksförbud
3-mån efter intervention

Jag själv har besöksförbud
3-mån efter intervention

Kommunikation mellan föräldrar
3-mån efter intervention

Whitehurst D H, 2008 [10] (USA)	RCT	Oklar	Föräldrar i länet som är tvungna att genomgå föräldrautbildning när de ska skilja sig. (n=18) (Mer info om studiepopu- lationen finns tidigare i rapporten)	Föräldrar i länet som är tvungna att genomgå föräldrautbildning när de ska skilja sig. (n=14)	Sex veckors obligatorisk föräldrautbildning (<i>Cooperative Parent and Divorce Program</i>). Målsättning att få föräld- rarna att förändra rollerna mot varandra, att de ska kunna handskas bättre med ilska samt strategier för att lösa konflikter.	Ingen utbildning (väntelista till utbildning)	Generell kvalitet i relationen <i>Direkt efter intervention</i>
Cookston J T, 2006 [15] (USA)	RCT	Hög risk	Separerade/skilda fäder (senaste 4-1 månaderna) med barn mellan 4-12 år, som inte har barnen boende hos sig. (n=127)	Separerade/skilda fäder (senaste 4-1 månaderna) med barn mellan 4-12 år, som inte har barnen boende hos sig. (n=87)	Utbildningsprogram: <i>Dad's for Life</i> Utbildning särskilt riktad till fäder som inte har barnen boende hos sig. Syftet med utbildningen är att minska risken för barnen i samband med separation.	En version av <i>Dad's for Life</i> som utövas genom självstudier. Inne- hållet ges i form av självhjälpböcker.	Föräldrarnas samarbete kring barnen Konflikt mellan föräldrarna <u>Måttillfällen:</u> Före utbildning Efter avslutad utbildning 4 månader efter utbildning 12 månader efter utbildning

Cookston J T, 2006 (USA), <i>fortsättning</i>	Utbildningen ges i grupp (8 tillfällen, vardera 1 timme och 45 minuter) samt två enskilda samtal.				
Shifflett K & Cummings E M, 1999 [16] (USA)	RCT	Hög risk	Föräldrar som separerar. (n=27)	Föräldrar som separerar (n=12)	Väntelista till ut- bildningsprogram: KIDS. Föräldrars beteenden relaterade till konflikter och barnens beteenden Föräldrars konflikter Föräldrars beteenden under utbild- ningen Föräldrarnas förvärvade kunskaper Intryck av utbildningen Måttillfällen: Innan utbildning Direkt efter utbildningen 1 mån efter förmätningen
Kramer L & Washo C A, 1993 [17] Kramer L & Kowal A, 1998[18] (USA)	Jämförande studie, ej randomise- ring, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar som separerar (n=527)	Föräldrar som separerar (n=321)	Ingen utbildning (1 ett län där <i>Child- ren First</i> inte gavs)
					Uppfattning av utbildningen Föräldrabeteenden Barnens anpassning till skilsmäs- san/separationen Föräldrarnas anpassning till skilsmäs- san/separationen Relationen föräldrar-barn Kvalitet i föräldrarnas samarbete Återkommit till domstolen (enbart för 6-årsuppföljningen) Måttillfällen: 3 månader efter utbildning

Buehler C m fl, 1992 [19] (USA)	Jämförande studie, ej randomise- ring, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar på väg att separera (n=143)	Föräldrar på väg att separera (n=99)	Utbildningsprogram: <i>Orientation for Divorcing Parents</i> 5 tillfällen om vardera 2 timmar Syftar till att förebygga och minimera problem i samband med skilsmäs- san/separationen (utvecklat av Betz P & Evans M, 1985).	Ingen utbildning	Välbefinnande Självförtroende Känslomässig påverkan Psykosomatiska problem Anpassning (barn och föräldrars) Socialt stöd Barns fysiska hälsa Föräldraskap Samarbete Kommunikation m fl <u>Måttillfällen:</u> Innan utbildning 10 veckor efter avslutad utbildning
Brennan- Cooke M C, 2000 [20] (USA)	Jämförande studie, ej randomise- ring, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar i skilsmässa med hög konflikt och som söker domstolsmedling och som blivit uppmäna- de att delta i utbildning (n=51)	Föräldrar i skilsmässa med hög konflikt och som söker domstolsmedling och som inte har blivit uppmänaade att delta i utbildning (annat län) (n=99)	Utbildningsprogram: <i>Kid's Connection</i> 6 tillfällen om vardera 2 timmar (utvecklad av Creative Family Connections, Inc) Syftar till att föräldrarna ska kunna vara bra föräld- rar för barnen även efter separationen.	Ingen utbildning (1 ett län där <i>föräld- rautbildning</i> inte var obligatorisk)	<u>Måttillfällen:</u> Innan utbildning 10 veckor efter avslutad utbildning
Kramer K M, 1997 [21] (USA)	Jämförande studie, ej randomise- ring, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar på väg att separera (n=329) respektive (n=278)	Föräldrar på väg att separera (n=208)	Utbildningsprogram: <i>Children-in-the-middle - C/M</i> Omfattning: 3 timmar Syftar till att öka samarbe- tet och kommunikationen mellan föräldrarna. Fokus att lära ut färdigheter.	Ej utbildning	Familjevård Föräldrarnas kommunikation Föräldrarnas konflikter Barns anpassningsproblem Förvärvade kunskaper <u>Måttillfällen:</u> Innan utbildning (baslinje) Efter avslutad utbildning 3 månader efter utbildning

Kramer K M,
1997
(USA),
fortsättning

*Children First In Divorce -
CFD*
Omfattning: 3 timmar
Syftar till att öka samarbetet
och kommunikationen
mellan föräldrarna.
Fokus att förmedla en stor
mängd information om hur
man minskar riskerna för
barnet/barnen.

	Jämförande studie, ej randomisering, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar som separerar/skiljer sig (n=327)	Föräldrar som separerar/skiljer sig (n=294)	Utbildningsprogram: <i>Families in Transition (FIT)</i>	Ej utbildning	Nöjdhet med äktenskapet Kommunikation Konfliktlösning Återkommit till domstolen <u>Måttillfällen:</u> Innan utbildning 6 månader efter utbildning
Leitz-Spitz M A, 2001 [22] (USA)							
Salome Gant K, 2000 [23] (USA)	Jämförande studie, ej randomisering, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar som separerar/skiljer sig (n=89)	Föräldrar som separerar/skiljer sig (n=63)	Utbildningsprogram: <i>PEACE</i> 3 tillfällen om vardera 2 timmar. Fokus legal process, de vuxnas reaktioner på skilsmässan/separationen.	Väntelista	Föräldrarnas konflikt Kunskap om risker Barns beteende/anpassning Samarbete (coparenting) Föräldrars attityder <u>Måttillfällen:</u> Innan utbildning Efter avslutad utbildning 3 månader efter utbildning
Wolchik S A m fl, 1993 [24] (USA)	RCT	Hög risk	Separerade föräldrar (mödrar) (n=48)	Separerade föräldrar (mödrar) (n=46)	Utbildningsprogram 10 tillfällen om vardera 2 timmar. 2 individuella sessioner. Fokus på att lära ut färdigheter	Väntelista	Kommunikation föräldrar-barn Familjens rutiner Föräldrars beteende Uppfostran Negativa erfarenheter Kontakt med fadern Stöd från andra

Wolchik S A m fl, 1993 (USA), <i>fortsättning</i>	Risikfaktorer Barnens anpassning Föräldrarnas (moderns) anpassning <u>Måttillfällen:</u> Innan utbildning Direkt efter avslutad utbildning				
	Nya förhandlingar i domstol (samtliga utfallsmått för studien finns listade i bilaga 5) <u>Måttillfällen:</u> Efter intervention (oklart hur lång tid efter)				
Emery R E, 1991 [11] (USA)	RCT	Oklar risk	Föräldrar som kontaktat domstolen för att få lösa konflikter i samband med separationen/skilsmässan (n=35)	Föräldrar som kontaktat domstolen för att få lösa konflikter i samband med separationen/skilsmässan (n=36)	Familjemedling Ej familjemedling
Camplair C W & Stolberg A L, 1990 [25] (USA)	Jämförande studie, ej randomiserad, ring, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar som kontaktat domstolen för att få lösa konflikter i samband med separationen/skilsmässan (n=36 par)	Föräldrar som kontaktat domstolen för att få lösa konflikter i samband med separationen/skilsmässan (n=23 par)	Konflikter Tidigare i rätten Samarbete Föräldrarnas anpassning Utfall i av medlingen <u>Måttillfällen:</u> Innan medling Efter avslutad medling (inom 2 veckor) Ej erbjudits familjemedling Familjemedling
Kelly J B m fl, 1988 [26] (USA)	Jämförande studie, ej randomiserad, ring, före- och eftermätning	Hög risk	Föräldrar (par) som kommit till California Mediation Center (1983-1985) och som ansökt om att få genomgå medling för att lösa sin konflikt (n=106 par)	Föräldrar som anmält att de vill skiljas i Marin County, California (annat län) (1984-1986). (n=47 par)	Psykologiska symtom Fientlighet Depression <u>Måttillfällen:</u> Innan medling/två månader efter att ha ansökt om skilsmässa Efter avslutad medling/sex månader efter förtest Efter avslutad skilsmässa Ett år efter avslutad skilsmässa Två år efter avslutad skilsmässa Rättstvist Familjemedling

Ashford J B & Faith R L, 2004 [27] (USA)	RCT	Hög risk	Föräldrar som kontaktat domstolen för att få lösa konflikter i samband med separationen/skilsmässan (n=124)	Föräldrar som kontaktat domstolen för att få lösa konflikter i samband med separatio- nen/skilsmässan (n=76)	Familjemedling	Ordinarie domstolsro- cess	Erfarenhet av domstolsprocessen Rättvis bedömning Överenskommer Måttillfällen: Oklart
McIntosh J E m fl, 2004 [28] McIntosh J E, mfl, 2008 [29] (Australien)	Jämförande studie, ej randomise- ring, före- och eftermätning	Hög risk	n=75 familjer	n=75 familjer	Familjemedling (Child-Focused)	Familjemedling (Child-Inclusive)	Föräldrarnas samarbete Boendeförhållanden Relationen barn-föräldrar Föräldrarnas konflikter Nedstämdhet Barnen i mitten av konflikten (både barn och föräldrar skattar) <u>Måttillfällen:</u> Innan utbildning 3 månader efter utbildning 12 månader efter utbildning

Bilaga 5

Resultat per utfallsmått

Intervention	Utfallsmått	Medelvärde efter intervention (Standardavvikelse)	Standardiserad medelskillnad efter intervention (konfidensintervall)	Antal (Experiment/kontroll)
Experimentgrupp				
Kontrollgrupp				
Fyra veckors frivillig föräldrautbildning (Cummings E M m fl, 2008) [15]	Kunskap om konflikter ¹ (6-mån uppföljning)	140,00 (4,89)	1,74 (1,21; 2,27)	53/30
	(12-mån uppföljning)	140,79 (5,65)	1,77 (1,24; 2,30)	50/31
	Överenskomelser ² (6-mån uppföljning)	13,77 (4,58)	0,68 (0,21; 1,14)	53/30
	(12-mån uppföljning)	14,30 (3,96)	1,77 (1,24; 2,30)	50/31
	Konstruktivt beteende ³ (6-mån uppföljning)	14,72 (3,12)	0,69 (0,22; 1,15)	53/30
	(12-mån uppföljning)	15,30 (1,62)	2,02 (1,47; 2,57)	50/31

¹ Parents Knowledge of Marital Conflict, PKMC (Faircloth, 2004).

² I vilken utsträckning föräldrarna når överenskomelser när de diskuterar känsligt ämne (observationer via videoinspelningar) (Cummings m fl, 2006).

³ Uppvisande av konstruktivt beteende när föräldrarna diskuterar känsligt ämne (observationer via videoinspelningar) (Cummings m fl, 2006).

Intervention	Utfallsmått	Medelvärde efter intervention (Standardavvikelse)	Standardiserad medelskillnad efter intervention (konfidensintervall)	Antal (Experiment/kontroll)	
Fyra veckors frivillig föräldrautbildning (Cummings E M m fl, 2008), fortsättning	Destructivt beteende (6-mån uppföljning) <i>Verbal flentlighet</i> <i>Negativ känslomässighet</i> <i>Icke-verbal flentlighet</i> <i>Försvarsställning</i> (12-mån uppföljning) <i>Verbal flentlighet</i> <i>Negativ känslomässighet</i> <i>Icke-verbal flentlighet</i> <i>Försvarsställning</i>	3,38 (1,38)	3,83 (2,12)	Ej analyserat	53/30
		3,95 (5,19)	6,56 (7,36)	Ej analyserat	53/30
		0,07 (0,26)	0,39 (1,20)	Ej analyserat	53/30
		0,00 (0,00)	0,33 (0,97)	Ej analyserat	53/30
		3,19 (0,82)	4,13 (2,96)	Ej analyserat	50/31
		1,22 (2,19)	3,19 (6,67)	Ej analyserat	50/31
		0,03 (0,17)	0,31 (0,79)	Ej analyserat	50/31
		Ej presenterat	Ej presenterat	Ej analyserat	50/31
	Konstruktivt beteende (6-mån uppföljning) <i>Stödjande</i> <i>Problemlösning</i> <i>Positiv känslomässighet</i> (12-mån uppföljning) <i>Stödjande</i> <i>Problemlösning</i> <i>Positiv känslomässighet</i>	4,88 (3,23)	0,67 (0,91)	Ej analyserat	53/30
		9,79 (7,75)	8,44 (7,20)	Ej analyserat	53/30
		28,88 (4,66)	25,11 (5,70)	Ej analyserat	53/30
		4,92 (4,13)	1,00 (1,37)	Ej analyserat	50/31
		11,06 (8,93)	5,94 (6,21)	Ej analyserat	50/31
		29,49 (3,83)	25,69 (5,33)	Ej analyserat	50/31
	Experimentgrupp	Kontrollgrupp			

Intervention	Utfallsmått	Medelvärde efter intervention (Standardavvikelse)	Standardiserad medelskillnad efter intervention (konfidensintervall)	Antal (Experiment/kontroll)
		<i>Experimentgrupp</i>	<i>Kontrollgrupp</i>	
Sex veckors obligatorisk föräldrautbildning (Whitehurst D H, 2008)	Kvalitet i relationen (generell) ⁷ (Direkt efter utbildning)	5,67 (2,43)	4,79 (2,29) 0,36 (-0,34; 1,07) Ej statistiskt signifikant	18/14
Familjemedling (Emery R E m fl, 1991) [11]	Avgörande i domstol (binärt utfall) (Efter intervention) Medling (experimentgrupp) Sedvanligt domstolsförfarande <u>FÄDERNAS SKATTNINGAR</u> Konflikter mellan föräldrarna (Efter intervention) Acceptans av separationen (Efter intervention) Depression (Efter intervention)	- 1,95 (0,47) 2,52 (0,68) 8,59 (9,63)	 Ej analyserat Ej analyserat Ej analyserat Ej analyserat	 27/29 27/29 27/29

⁷ Instrument för självskattning (Boyan & Termini, 1999)

Intervention	Utfallsmått	Medelvärde efter intervention (Standardavvikelse)	Standardiserad medelskillnad efter intervention (konfidensintervall)	Antal (Experiment/kontroll)
Famijjemedling (Emery R E m fl, 1991), fortsättning	Domstolsprocessen (Efter intervention) Domstolens roll Egen roll Nöjdhet med domstolens beslut Känsla av kontroll över beslut Rättigheter Valmöjligheter	3,5 (1,2)	2,6 (1,5)	28/29
		3,5 (1,3)	3,5 (1,4)	28/29
		3,8 (0,9)	3,0 (1,4)	28/29
		2,9 (1,5)	2,3 (1,5)	28/29
		4,1 (1,1)	2,8 (1,5)	28/29
		3,8 (1,4)	3,1 (1,6)	28/29
	Utfall i domstolen (Efter intervention) Nöjd med beslut Ej uppfyllda önskemål Uppfyllda önskemål Hållbara lösningar	3,7 (1,0)	3,1 (1,4)	28/29
		2,0 (1,3)	3,1 (1,8)	28/29
		2,6 (1,4)	2,2 (1,6)	28/29
		3,0 (1,4)	2,4 (1,5)	28/29
	Förälderns påverkan (Efter intervention) Hänsyn till förälderns känslor Visad hänsyn Negativ inverkan på föräldern Positiv inverkan på föräldern	3,9 (1,1)	2,6 (1,4)	28/29
		3,8 (1,4)	2,2 (1,4)	28/29
		2,1 (1,6)	2,9 (1,4)	28/29
		2,8 (1,6)	1,7 (1,4)	28/29

Intervention	Utfallsmått	Medelvärde efter intervention (Standardavvikelse)	Standardiserad medelskillnad efter intervention (konfidensintervall)	Antal (Experiment/kontroll)
Famijjemedling (Emery R E m fl, 1991), fortsättning	Barnens påverkan (Efter intervention)			
	Hänsyn till barnen	4,5 (1,0)	Ej analyserat	28/29
	Negativ inverkan på barnen	1,5 (1,1)	Ej analyserat	28/29
	Positiv inverkan på barnen	2,5 (1,5)	Ej analyserat	28/29
	Påverkan på föräldrarelationen (Efter intervention)			
	Orsakade problem	1,8 (1,0)	Ej analyserat	28/29
	Löste problem	3,1 (1,1)	Ej analyserat	28/29
	<u>MÖDRARNAS SKATTNINGAR</u>			
	Konflikter mellan föräldrarna (Efter intervention)	2,07 (0,35)	Ej analyserat	29/31
	Acceptans av separationen (Efter intervention)	1,84 (0,75)	Ej analyserat	29/31
	Depression (Efter intervention)	10,93 (10,48)	Ej analyserat	29/31

Intervention	Utfallsmått	Medelvärde efter intervention (Standardavvikelse)	Standardiserad medelskillnad efter intervention (konfidensintervall)	Antal (Experiment/kontroll)
Familjemedling (Emery RE m fl, 1991), fortsättning	Domstolsprocessen (Efter intervention) <i>Domstolens roll</i> <i>Egen roll</i> <i>Nöjdhet med domstolens beslut</i> <i>Känsla av kontroll över beslut</i> <i>Rättigheter</i> <i>Valmöjligheter</i>	3,5 (0,9)	3,8 (1,1)	29/32
		3,6 (1,2)	4,0 (1,1)	29/32
		3,6 (1,1)	4,0 (1,2)	29/32
		3,2 (1,0)	2,8 (1,3)	29/32
		3,9 (1,1)	4,1 (1,1)	29/32
		3,9 (1,1)	3,5 (1,3)	29/32
	Utfall i domstolen (Efter intervention) <i>Nöjd med beslut</i> <i>Ej uppfyllda önskemål</i> <i>Uppfyllda önskemål</i> <i>Hållbara lösningar</i>	3,7 (0,9)	3,9 (1,2)	29/32
		2,3 (1,4)	1,5 (1,0)	29/32
		3,3, (1,3)	4,1 (1,2)	29/32
		3,0 (1,3)	3,1 (1,6)	29/32
	Förälderns påverkan (Efter intervention) <i>Hänsyn till förälderns känslor</i> <i>Visad hänsyn</i> <i>Negativ inverkan på föräldern</i> <i>Positiv inverkan på föräldern</i>	3,6 (1,2)	3,5 (1,5)	29/32
		3,7 (1,1)	3,5 (1,3)	29/32
		2,2 (1,4)	2,3 (1,4)	29/32
		3,2 (1,4)	3,1 (1,7)	29/32

Intervention	Utfallsmått	Medelvärde efter intervention (Standardavvikelse)	Standardiserad medelskillnad efter intervention (konfidensintervall)	Antal (Experiment/kontroll)	
Famijjemedling (Emery R E m fl, 1991), fortsättning	Barnens påverkan (Efter intervention) <i>Hänsyn till barnen</i> <i>Negativ inverkan på barnen</i> <i>Positiv inverkan på barnen</i>	4,4 (0,7)	4,3 (1,0)	29/32	
		1,3 (0,8)	1,7 (0,9)	29/32	
		3,2 (1,5)	2,6 (1,6)	29/32	
	Påverkan på föräldrelationen (Efter intervention) <i>Orsakade problem</i> <i>Löste problem</i>	2,2 (1,3)	2,4 (1,6)	29/32	
		3,3, (1,0)	3,3, (1,4)	29/32	

